

ЖИТТЄВЕ СЕРЕДОВИЩЕ МІСТА: ГЕНДЕРНІ ІНДИКАТОРИ

Бриль Д. А.

Наук. керівн.: д-р філос. наук, доц. **Фесенко Г. Г.**

*Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова*

Найпривабливіший аргумент на користь міста – це його життєве середовище (для проживання, роботи, дозвілля), а також культурні, політичні, економічні, соціальні можливості для реалізації особистісного потенціалу людини [1]. Все більше дискусій викликає посилення залежності соціального життя від міської інфраструктури. А також - навколо чітко визначених урбанізованих вимог щодо цінності (право на певні мінімальні стандарти проживання).

Запитання про те, якого саме міста потребує сучасна людина, невіддільне від запитань про соціальні зв'язки, зв'язки з природою, стилі життя, технології та естетичні цінності. У містах «виробляється» людський досвід, формуються різні способи життя. Постає питання: відносно якої соціальної системи варто розглядати міське середовище. Один із способів – через фізичні та ментальні зв'язки людини із містом. У такому випадку мова йде не скільки про територію, скільки про спосіб людини бути (у місті), спосіб, яким містяни означають себе і свій світ як фізично, так і психічно, соціально, культурно, духовно.

Стає видимим, що кожна людина, перебуваючи у місті, окреслює своє місце присутності тілесно та через сприйняття тієї чи іншої локації. Й у фокусі спеціальної уваги урбаністів з'являються «міські локації», що є затребувані людиною у місті. У такому контексті розгортається й гендерна урбаністика [2]. Критиці піддаються модерністські візії про місто як продукт соціально універсальний, гендернонейтральний («для людини»). Розгортається глибокий аналіз способів зв'язку жінок та чоловіків з міським середовищем. Ставиться питання: чи існують відмінності у просторових можливостях жінок та чоловіків? [3].

Анрі Лефевр вважає *повсякденність* головним кутом зору, під яким слід розглядати місто. Повсякденність - це «реальне життя», яке відбувається «тут і зараз». А почавши з аналізу повсякденності, можна шукати рішення для поєднання фізичних та психічних аспектів життя. У подальшій дискусії та деталізації «присутності» мешканців/мешканок у приватних та публічних просторах міста, варто «відкривати» гендерне розмаїття міста (мегаполіс постає простором для втілення різних стандартів фемінності й маскулінності, які залежать або тісно взаємодіють з іншими соціальними характеристиками – віком, фізичними можливостями, соціально-економічним статусом, сексуальною орієнтацією, місцем проживання і т.ін.) [4].

Право на місто включає усі громадянські та політичні, економічні, соціальні, культурні та екологічні права, які регулюються міжнародними договорами, що стосуються прав людини. *Право на місто* – справедливе використання міста відповідно до принципів сталого розвитку, демократії, рівності і соціальної справедливості. Це колективне право мешканців міст (зокрема, осіб із груп, які найбільш потерпають від несправедливості і маргіналізованих), яке дає їм можливість досягнення повного здійснення права на гідний рівень життя.

Звертає на себе увагу феміністський дискурс урбаністики. Він спирається на спостереження, що досвід несправедливості в сучасному світі все більше виявляється у певному аспекті міського життя або урбанізованої практики. Право на місто є чимось значно більшим, ніж індивідуальна свобода доступу до міських ресурсів: це право змінювати себе, змінюючи місто. Свобода творити і перетворювати наші міста і нас самих є одним з найцінніших, але саме цими правами люди часто нехтують.

Враховуючи те, що міста мають створювати рівні умови для буття мешканців незалежно від їх статі, віку, урбаністи обговорюють питання: як на місці «кам'яних джунглів» спроектувати неантагоністичні агломерації міських кварталів, задовольнити інтереси їх мешканців щодо зручності, корисності і естетики урбанізованого середовища, як забезпечити атмосферу для розвитку творчого потенціалу усіх мешканців.

Феміністки наголошують, що, крім традиційного «жіночого простору турботи», актуальності набуває питання жіночої екстеріоризації на публічні простори. Зрозуміло, що мова йде і про можливі форми врахування жіночого

досвіду у творенні міського простору. Просторові «претензії» жінок спрямовані, як на трансформацію своїх «домашніх» просторових практик, так і модернізацію інших публічних просторів (традиційно чоловічих) через практики «привласнення». Важливо, щоб і самі жінки активно виявляли турботу не тільки про власну квартиру, будинок, але й того, що ззовні, за їх межами.

Феміністська урбаністика прагне змінити середовище, у якому живуть містяни, відповідно до їх прагнень. Потреба у самоактуалізації посідає найвищий рівень у ціннісній шкалі постіндустріального міста, формуючи креативну спільноту. Публічний простір креативного міста має бути не лише безпечним й забезпечувати «повсякденну впевненість», а й здатним підтримувати культурно-творчу діяльність мешканців/нок.

Право на місто - це здатність активно брати участь, тобто утверджувати свою думку перспективу та її потреби, що стосуються міських рамок, якості транспорту, управління містом, і вільно рухатися, щоб бути в змозі бути на вулиці, безпечно, скрізь у місті, днем та вночі, прогулюватися або з утилітарних причин [5].

Феміністичний підхід застосовується, наприклад, у проектах реконструкції житлових кварталів. Так, в 1994-1999 роках, у Франції, в місті Безансоні, в житловому кварталі «Брюлард» був проведений архітектурно-соціологічний експеримент по капітальній архітектурній реконструкції і реабілітації цілого житлового кварталу HLM, що включав три протяжних високих житлових будинки і школу, побудованих на рубежі 1960 років. Неминучість реабілітації цих житлових будинків була викликана нагальною потребою докорінної зміни та ліквідації соціальної напруженості, яка склалася вже в кінці 80-х років в цьому кварталі, де жили, в основному, вихідці з країн Магрибу. За досить спокійній соціальній обстановці в місті Безансоні, більшість порушень громадського порядку та злочинів відбувалася саме в цьому житловому кварталі, розташованому в новій частині Безансона за межами його історичного ядра. Для вирішення цієї проблеми була сформована група соціологів, яка розробила і здійснила цілий комплекс заходів з реконструкції та реабілітації всього кварталу, встановивши, що причиною всіх соціальних негараздів були недоліки в архітектурі. Саме тому був розроблений архітектурний проект, що значно змінив як зовнішній вигляд існуючих

житлових будинків, так і їх внутрішній зміст (шляхом перепланування квартир, поліпшення вертикальних і горизонтальних зв'язків, організацію підземних паркінгів тощо). Також були змінені фасади житлових будинків: створено нове, співмірне людині, зонування у вигляді акцентованих пластично входів у під'їзди, а також побудовано навісні прохідні галереї, що поліпшили зовнішній вигляд і горизонтальні комунікаційні зв'язки мешканців та ін. [6].

Наведені гендерні інтерпретації міського середовища засвідчують необхідність широкого залучення жінок до перетворення міст, подолання дискримінаційних практик. Ціннісним орієнтиром мають стати ідеї творення гендерно-справедливого життєвого середовища.

Література:

1. Фесенко Г. Г. Гендерний аудит як практика сталого розвитку міст. *Гендерна політика міст: історія та сучасність*: матер. III між. наук-практ. конф., Харків, 23–25 жовтня 2013 р. / [редкол.: О. Л. Рябченко, Л. М. Жванко, В. В. Сичова та ін.]. Харків, 2013. С. 234–237.
2. Фесенко Г. Філософія міста у гендерній інтерпретації просторів. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. Філософія*. 2014. Вип. 30. С. 56–68.
3. Фесенко Г. Г. Морфологія міських ландшафтів: культурфілософські інтерпретації: монографія. Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2018. 282 с.
4. Лефевр А. Производство пространства / пер. с фр. И. Стаф. Москва, 2015. 432 с.
5. Фесенко Г. Урбан-антропологічний дискурс філософії безпеки. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 92 (№1). С. 166–170.
6. Мауленова Г.Ж. Современные концепции создания городской среды в контексте социального и общественного развития. *Вестник Казахской головной архитектурно-строительной академии*. 2010. №1 (35). С. 47-51.